

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІFEATURES OF FINANCIAL SUPPORT
OF THE HEALTHCARE SECTOR IN UKRAINE

У статті розглянуто особливості фінансового забезпечення галузі охорони здоров'я в Україні та приділено увагу джерелам формування фінансових ресурсів цієї галузі в Україні. Досліджено категорію «фінансове забезпечення» та запропоновано власне трактування дефініції «фінансове забезпечення галузі охорони здоров'я». Узагальнено характерні особливості сучасної моделі фінансового забезпечення галузі охорони здоров'я в Україні, розглянуто найпотужніше джерело фінансування цієї галузі, а саме бюджетне фінансування. Розкриті нові тенденції нової реформи галузі охорони здоров'я в Україні за 2018 рік. Акцентовано увагу на необхідності концептуального та практичного обґрунтування впровадження медичного страхування, яке забезпечить формування більш потужних фінансових потоків галузі охорони здоров'я в Україні, бо саме галузь охорони здоров'я повною мірою повинна забезпечувати та відновлювати здоров'я суспільства.

Ключові слова: фінансові ресурси, фінансування, фінансове забезпечення, джерела фінансового забезпечення, охорона здоров'я.

В статье рассмотрены особенности финансового обеспечения здравоохранения

в Украине и уделено внимание источникам формирования финансовых ресурсов этой отрасли в Украине. Исследована категория «финансовое обеспечение» и предложена собственная трактовка дефиниции «финансовое обеспечение здравоохранения». Обобщены характерные особенности современной модели финансового обеспечения здравоохранения в Украине, рассмотрен мощнейший источник финансирования этой отрасли, а именно бюджетное финансирование. Раскрыты новые тенденции новой реформы здравоохранения в Украине за 2018 год. Акцентируется внимание на необходимости концептуального и практического обоснования внедрения медицинского страхования, которое обеспечит формирование более мощных финансовых потоков отрасли здравоохранения в Украине, потому что именно здравоохранение в полной мере должно обеспечивать и восстанавливать здоровье общества.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, финансирование, финансовое обеспечение, источники финансового обеспечения, здравоохранение.

УДК 336.13

Драгунов Д.М.

аспірант

Чернігівський національний
технологічний університет**Забаштанський М.М.**д.е.н., доцент кафедри управління
персоналом та економіки праціЧернігівський національний
технологічний університет

The article deals with the peculiarities of the financial support of the healthcare sector in Ukraine and focuses on the sources of the financial resources of this branch in Ukraine. The category "financial support" was investigated which is devoted to many works of domestic and foreign scholars. The own interpretation of the definition "financial security of the healthcare industry" was proposed this financial relationship with the formation, distribution and use of financial resources is aimed at ensuring the full functioning of the industry in order to fulfill its main function in preserving and restoring society's health. The general features of the modern model of financial security of the healthcare sector in Ukraine are summarized, and the most powerful source of financing for this branch is considered, namely, budget financing. The process of financing the healthcare sector has its own peculiarities, which are the distribution of financial security at levels that will be financed both from the state budget and from medical insurance funds, which in turn will improve the quality and timeliness of medical services. The level of financial support for the health sector of every country in the world should be at the proper level, because it is the sufficiency of financial resources that determines the industry's ability to renew capital assets, to introduce advanced medical achievements, which will improve the health of the nation and increase the level of society's life. New trends in the new healthcare reform in Ukraine for 2018 are revealed. The emphasis is placed on the need for a conceptual and practical rationale for the introduction of health insurance, which will ensure the formation of more powerful financial flows of the healthcare sector in Ukraine. Society and the state responsible for the health and preservation of the gene pool of Ukraine ensure the priority of health care, improvement of working conditions, training, life and rest of the population, solving environmental problems, improving medical care and promoting healthy lifestyles which in turn will increase the economic situation of our country.

Key words: financial resources, financing, financial support, sources of financial support, healthcare.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку економіки охорона здоров'я відіграє важливу роль у формуванні здорової нації держави та є ключовим елементом її національної безпеки, який повинен забезпечувати доступне та якісне медичне обслуговування населення. Галузь охорони здоров'я є важливою складовою частиною життєдіяльності населення будь-якої держави. Від стану охорони здоров'я залежить відтворення та нарощення економічного потенціалу суспільства. Забезпечення належного технічного та фінансового стану галузі охорони здоров'я виступає необхідною складовою частиною існування країни, збільшення тривалості життя людей, збереження здорової нації та зміцнення трудового потенціалу держави. Можна стверджувати, що ефективна реалізація політики у сфері

охорони здоров'я неможлива без належного її фінансового забезпечення, джерелами якого в сучасних умовах є бюджетні кошти, а також кошти юридичних та фізичних осіб. Належне фінансове забезпечення галузі охорони здоров'я формує можливості її інноваційного розвитку, що виступає основою збереження трудового потенціалу нації, сприяє економічному розвитку держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання фінансового забезпечення галузі охорони здоров'я досліджуються вітчизняними та зарубіжними вченими. Значний внесок у дослідження особливостей фінансового забезпечення внесли Я. Буздуган, В. Виговська, В. Демянишин, О. Кириленко, В. Москаленко, М. Мних, В. Маргасова, С. Онишко, Н. Ткаченко, С. Юрій, В. Виговська.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження особливостей фінансового забезпечення галузі охорони здоров'я в Україні, спрямованого на оптимізацію його обсягів відповідно до наявних потреб, а також пошук та обґрунтування додаткових джерел фінансування цієї галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Пріоритетним завданням кожної країни світу є збереження здоров'я нації та формування трудового потенціалу, необхідного для забезпечення економічного розвитку. Вирішення цього завдання перебуває в площині належного фінансового забезпечення галузі охорони здоров'я, що дає змогу підтримувати її технічний та фінансовий стан на належному рівні, застосовувати передові інноваційні технології збереження здоров'я нації та збільшення тривалості життя.

Рівень фінансового забезпечення галузі охорони здоров'я кожної країни світу повинен бути на належному рівні, бо саме достатність фінансових ресурсів визначає спроможність галузі здійснювати оновлення основних засобів, впроваджувати передові досягнення в медицині, що сприятиме покращенню стану здоров'я нації та підвищуватиме рівень життєдіяльності суспільства.

Дослідженню дефініції «фінансове забезпечення» присвячено багато праць вітчизняних та іноземних науковців.

І.С. Козій визначає фінансове забезпечення як один із елементів фінансового механізму поряд з управлінням фінансовою діяльністю, фінансовим регулюванням, фінансовим плануванням і прогнозуванням тощо. Фінансове забезпечення передбачає формування та використання фінансових ресурсів підприємств за допомогою оптимізації співвідношення всіх його форм і дає змогу створити такі обсяги фінансових ресурсів господарської діяльності, за яких підприємство мало би змогу не тільки беззбитково функціонувати, а й підвищувати ефективність діяльності та зміцнювати економіку країни загалом [4, с. 223–229].

Д.С. Олійник визначає фінансове забезпечення як організацію через визначення обсягу фінансових ресурсів науково обґрунтованого їх прогнозування, створення фінансових резервів і нормативно-правового забезпечення [2, с. 17].

О.Р. Романенко пропонує під фінансовим забезпеченням розуміти покриття витрат за рахунок фінансових ресурсів, що акумулюються суб'єктами господарювання і державою. Формами фінансового забезпечення є самофінансування, кредитування та державне фінансування, а інструментами механізму фінансового забезпечення – склад і структура його джерел [5, с. 18].

В.М. Опарін наголошує на тому, що фінансове забезпечення підприємства реалізується на основі відповідної системи фінансування, яке

може здійснюватися через самофінансування, кредитування та зовнішнє фінансування [6, с. 56].

Водночас фінансове забезпечення галузі охорони здоров'я має свої особливості, що зумовлює необхідність виокремлення цієї категорії серед інших. На думку Я. Буздугана, фінансове забезпечення охорони здоров'я – це метод фінансового механізму, що визначає принцип, джерела і форми фінансування суб'єктів господарювання, чия діяльність спрямована на охорону, збереження, зміцнення та відновлення здоров'я громадян [1, с. 8].

З огляду на наявні підходи до трактування категорії «фінансове забезпечення» та «фінансове забезпечення галузі охорони здоров'я» вважаємо необхідним дати власне трактування цієї категорії. Так, під фінансовим забезпеченням галузі охорони здоров'я слід розуміти фінансові відносини з приводу формування, розподілу та використання фінансових ресурсів, спрямовані на забезпечення повноцінного функціонування галузі з метою виконання нею основної функції щодо збереження та відновлення здоров'я суспільства.

Найпотужнішим джерелом фінансового забезпечення галузі охорони здоров'я в Україні натеper залишається бюджетне фінансування. Важливість вирішення проблем, що пов'язані з бюджетним фінансуванням галузі охорони здоров'я, зумовлена обмеженням обсягом та неефективним і недосконалим використанням наявних фінансових ресурсів, що вимагає розроблення нових підходів до організації фінансування вказаної галузі. Натеper фінансові ресурси, спрямовані на охорону здоров'я в країні, поділяються на такі складники: медична продукція та обладнання; поліклініки й амбулаторії, швидка та невідкладна допомога, у тому числі поліклініки загального профілю та амбулаторії; спеціалізовані поліклініки; стоматологічні поліклініки; станції швидкої та невідкладної допомоги; фельшерсько-акушерські пункти; лікарні та санаторно-курортні заклади: лікарні загального профілю; спеціалізовані лікарні та інші спеціалізовані заклади; пологові будинки; санаторно-курортні заклади; санітарно-профілактичні та протиепідемічні заходи і заклади; дослідження і розробки у сфері охорони здоров'я; інша діяльність у сфері охорони здоров'я, у тому числі будинки дитини; станції переливання крові; інші заклади та заходи у сфері охорони здоров'я.

Напрями використання бюджетних коштів у процесі фінансового забезпечення галузей охорони здоров'я різних країн мають свої особливості. У менш розвинених країнах розподіл фінансових ресурсів спрямовано на розвиток служб первинної ланки, а в економічно розвинених країнах акцент робиться на впровадженні нових медичних технологій, вдосконалення адміністративно-управлінських механізмів і підвищення якості медичної

допомоги. Тому проблеми фінансування галузі охорони здоров'я не втрачають своєї актуальності і для тих, і для інших.

Як правило, в більшості країн світу обсяги бюджетного фінансування галузей охорони здоров'я визначаються на підставі науково обґрунтованих нормативів з розрахунку на одного жителя. Зокрема, в нашій країні обсяг фінансування за державним та місцевими бюджетами на утримання лікарень визначається за економічними нормами та нормативами. Тому основною формою фінансового забезпечення галузі охорони здоров'я виступає бюджетне фінансування. Саме з ним пов'язані глибокі теоретичні дослідження розподільчих процесів, організації грошових відносин із приводу використання централізованого фонду коштів держави. У процесі фінансування найповніше розкривається призначення державного бюджету, його спрямованість на виконання функцій держави, рівень корисності цих функцій для суспільства, стратегічний напрям руху суспільства та його траєкторія, відповідні тенденції й динаміка розвитку [1, с. 250].

Офіційно всім громадянам України гарантовано конституційне право на безкоштовне медичне обслуговування, проте в більшості медичних закладів стягується плата з пацієнтів. Нині відбуваються певні спроби органів влади ввести обмежений набір безкоштовних медичних послуг, але на практиці вирішення питання, які послуги повинні фінансуватися з бюджету, а які населення буде оплачувати за власний рахунок, фактично віддано на розсуд конкретних медичних установ. Такий підхід позбавляє систему прозорості і, відповідно, сприяє зростанню неофіційних платежів за медичні послуги.

Важливою особливістю фінансового забезпечення галузі охорони здоров'я є множинність джерел формування фінансових ресурсів для оплати медичних послуг і різноманітність систем та моделей їх залучення. В Україні натеper використовуються різноманітні джерела фінансового забезпечення галузі охорони здоров'я:

- бюджетне фінансування галузі охорони здоров'я;
- пряма оплата медичних послуг пацієнтами;
- соціальне медичне страхування;
- добровільне медичне страхування;
- внески організацій-донорів, пожертвування.

Проте використання зазначених джерел ускладнюється економічним станом держави та населення. Значні обсяги зовнішнього та внутрішнього державного боргу, дефіцит державного бюджету протягом останніх років, а також наявність значної потреби галузі охорони здоров'я у фінансовому забезпеченні унеможливають швидке оновлення галузі, а також використання інноваційних підходів до зміцнення та відновлення здоров'я гро-

мадян у найближчій перспективі. Низький рівень доходів громадян, з іншого боку, не дає змоги здійснювати своєчасну діагностику стану їхнього здоров'я, обмежує їхню спроможність періодичної профілактики наявних захворювань, що приводить до погіршення здоров'я громадян та втрати трудового потенціалу країни. Саме тому питання пошуку оптимальної моделі фінансового забезпечення галузі охорони здоров'я набуває все більшої актуальності.

Вирішення цієї проблеми в сучасних умовах перебуває в площині симбіозу трьох основних джерел фінансового забезпечення галузі: бюджетне фінансування, оплата медичних послуг їх споживачами, а також медичне страхування. Проте визначення питомої ваги кожного джерела в загальному обсязі фінансового забезпечення галузі охорони здоров'я залишається відкритим та перебуває під впливом багатьох чинників.

Удосконалення системи фінансування галузі охорони здоров'я передбачає оптимізацію обсягів фінансового забезпечення закладів охорони здоров'я.

На сучасному етапі процес фінансового забезпечення галузі охорони здоров'я має свої особливості (рис. 1) [3, с. 177].

Ця концепція полягає у розподіленні фінансового забезпечення за рівнями, які будуть фінансуватися як із державного бюджету, так і з фондів медичного страхування, що підвищить якість та своєчасність надання медичних послуг. Ідеальної моделі фінансового забезпечення галузі охорони здоров'я ще немає, але ефективна модель сприяє виконанню основної функції щодо збереження, зміцнення та відновлення здоров'я громадян.

Під час проведення нової реформи галузі охорони здоров'я в Україні також змінюється і порядок фінансування. З 2018 року цими питаннями займається Національна служба здоров'я України, функцією якої є реалізація державної політики у сфері державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення за програмою медичних гарантій. Натеper Національна служба здоров'я України уклала договори з 623 комунальними, приватними медичними закладами і лікарями-ФОП, які надають первинну медичну допомогу. Вперше українці можуть вільно обирати лікаря у медичному закладі, незалежно від форми власності, Національна служба здоров'я на однакових умовах оплачує надання гарантованого пакету послуг первинної медичної допомоги всім закладам, які стали партнерами служби [7].

Ефективним шляхом виходу охорони здоров'я України з глибокої економічної кризи є впровадження медичного страхування. Перебудова економіки охорони здоров'я повинна починатися насамперед з укріплення фінансової основи галузі, зі зміни загальної системи фінансування, що

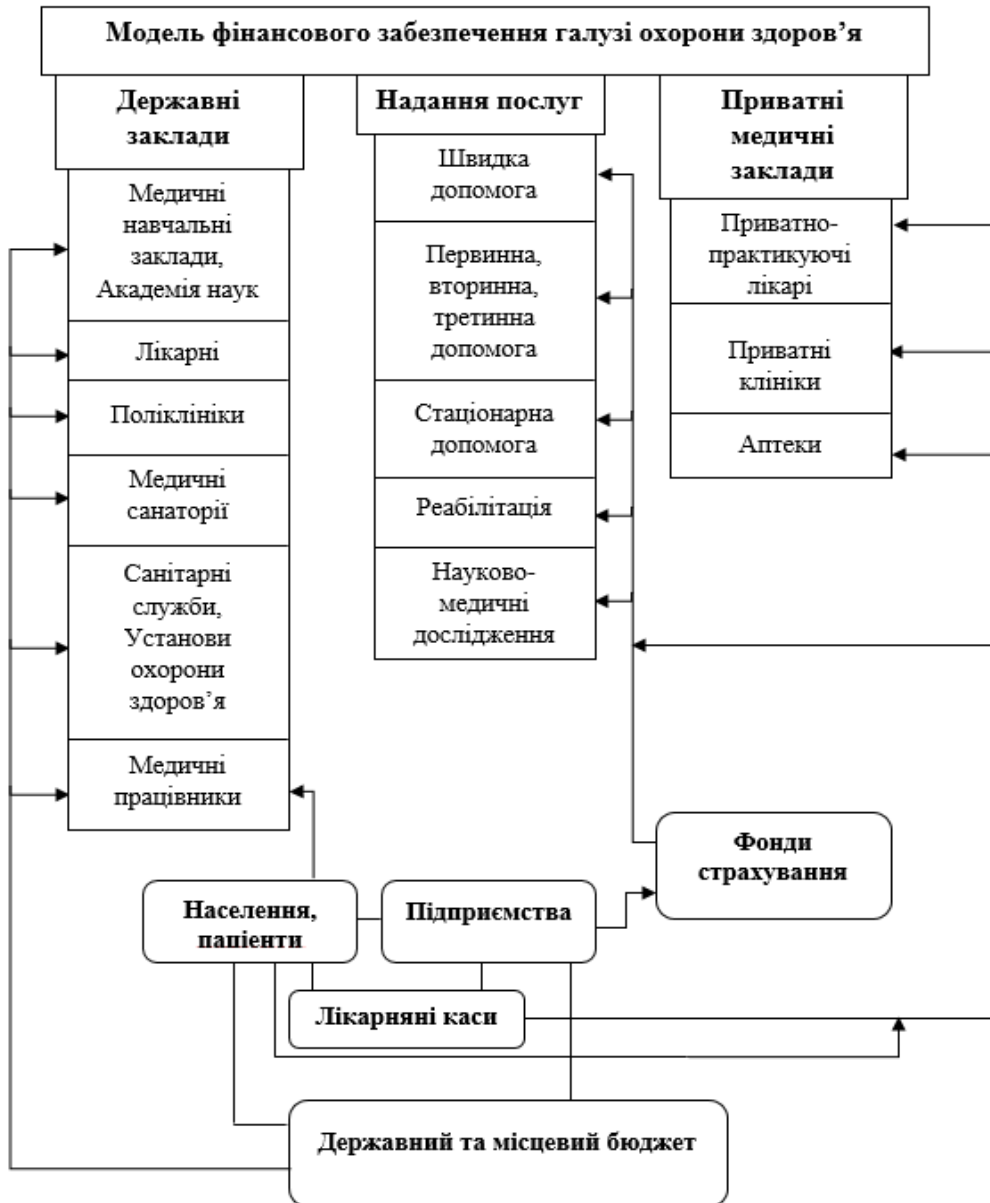

Рис. 1. Характерні особливості моделі фінансового забезпечення галузі охорони здоров'я

Джерело: складено на основі [3, с. 177]

передбачає обов'язковий відхід від бюджетної системи фінансування до змішаної бюджетно-страхової системи, що фінансується за активної участі підприємств, установ, організацій різних форм власності з елементами добровільного медичного страхування населення.

Отже, доцільно посилювати ініціативи щодо впровадження моделей медичного страхування, що дасть змогу накопичити необхідний досвід упровадження змішаної системи медичного страхування, за якої страхові внески розподіляють між собою держава, роботодавці та громадяни, яка повинна забезпечити рівність і доступність медичних послуг досить високої якості для всіх громадян. Суспільство і держава, відповідальні за рівень здоров'я і збереження генофонду України,

забезпечують пріоритетність охорони здоров'я, поліпшення умов праці, навчання, побуту і відпочинку населення, розв'язання екологічних проблем, удосконалення медичної допомоги і пропаганди здорового способу життя.

Реформа системи фінансового забезпечення необхідна для подолання недосконалості та архаїчності наявних механізмів збору, розподілу ресурсів та оплати постачальників медичних послуг.

Світова статистика охорони здоров'я зазначає, що стратегічне управління системою охорони здоров'я має здійснюватися з метою зміцнення політики поліпшення здоров'я населення, що виражено турботою про стан здоров'я та справедливості в усіх напрямках політики, а також щодо кінцевих результатів і заходів охорони здоров'я.

Це свідчить, що в основі охорони здоров'я – три складові частини: фінансування, надання послуг та формування ресурсів [3, с. 177–178].

Висновки з проведеного дослідження. Недостатнє бюджетне фінансування галузі охорони здоров'я значно впливає на її стан та розвиток. Досліджуючи джерела фінансового забезпечення галузі охорони здоров'я та особливості їх використання, зазначимо, що в Україні головним і найпотужнішим джерелом фінансування залишається бюджетне.

Дослідивши особливості наявної моделі фінансового забезпечення галузі охорони здоров'я в Україні, зазначимо, що ефективним шляхом виходу охорони здоров'я України з глибокої економічної кризи є впровадження медичного страхування, яке забезпечить формування більш потужних фінансових потоків для надання окремих видів медичної допомоги і дадуть змогу провести фінансово-економічне розмежування первинного, вторинного та третинного рівнів надання медичної допомоги.

Викладене дає підстави стверджувати, що успішне реформування системи фінансового забезпечення галузі охорони здоров'я в Україні можливе лише за умови раціонального використання національних фінансових, виробничих,

людських та інформаційних ресурсів. Та у наших питаннях фінансування галузі охорони здоров'я вагомим є внесок багатьох дослідників. Незважаючи на наукову і практичну цінність цих досліджень, проблему побудови ефективної моделі охорони здоров'я в Україні досі не вирішено.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Юрій С.І. Антологія бюджетного механізму. *Економічна думка* : монографія / С.І. Юрій, В.Г. Демянишин, Я.М. Буздуган. Тернопіль, 2001. С. 250.
2. Олійник Д.С. Фінансове забезпечення розвитку сільськогосподарського виробництва : автореф. дис. ... канд. екон. наук / Д.С. Олійник. Київ, 2003. С. 17.
3. Васкес Абанто Х.Э. Оригинальные исследования. *Медицина неотложных состояний*. 2014. № 3. С. 177–178.
4. Козій І.С. Місце і значення фінансового забезпечення в структурі фінансового механізму. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2008. № 18.9. С. 223–229.
5. Романенко О.Р. Фінанси : підручник / О.Р. Романенко. Київ, 2009. С. 312.
6. Опарін В.М. Фінанси (загальна теорія) : навчальний посібник. В.М. Опарін. Київ, 2005. 240 с.
7. Реформа системи охорони здоров'я. URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/reforma-sistemi-ohoroni-zdorovya> (дата звернення: 03.02.2019).